

Národnost.

I. Pojem.

Národnost jako pojem abstraktní jest souhrn oněch vlastností a znaků, které jisté obsáhlé skupině obyvatelstva jsou společny, čímž ji od ostatního celku do jisté míry odlišují. Konkrétně má národnost též význam jako národ neb jazykový kmen. Řečené vlastnosti a znaky jednu národnost od druhé odlišující dlužno hledati v celém zevnějším a vnitřním životě té které skupiny lidí jednu národnost tvořící. Jest to přede vším vedle stejného způsobu zevního života v různých vzájemných stycích jednotlivců se obrážejícího, stejný aneb alespoň příbuzný směr duševního nazírání, jehož zevnějším výrazem jsou ony nesčetné kulturní vztahy a poměry, které na společný (ethnografický) původ určité skupiny lidí ukazují. Jako znaky zevního směru dlužno uvéstí útvar a rozměry těla jmenovitě lebky, barva očí, vlasů, kroj, stavby obydlí a pod., ve směru vnitřním pak jest to celá řada oněch soukromých a veřejných kulturních zřízení ze života národního plynoucích, tudíž názory náboženské, mravní, veřejnoprávní, filosofické, jichž znatelným projevem jsou lidová pořekadla, průpovědi a hlavně píseň národní. Nejpatrnějším pak kriteriem národnosti jest její jazyk. — Původ různosti jednotlivých skupin národnostních dlužno přede vším hledati ve přirozených poměrech země, kterou ta která národnost zaujala. Tyto přirozené poměry (podnebí, útvar půdy, poloha) jsou jaksi půdou, ze které jistý druh lidstva vypučel. Patrně, že národnost jest útvarem přirozeným, organickým. Národnost či národ v tomto smyslu dlužno lišiti od pojmu politické národnosti, kterýmžto výrazem označuje se obyvatelstvo téhož státního útvaru.

Ježto tudíž přirozené podmínky vzniku a jsoucnosti jistého národa jsou jedny a tytéž, jest zcela přirozeno, že mají za následek jakousi sourodnost či příbuznost zjevů z nich plynoucích. Nejnápadněji jeví se tento vliv přirozených podmínek u národů, jichž přirozené poměry se nejvíce liší, jako u obyvatelů krajin polárních a tropických. Další vývoj jednotlivých národností lze těžko stopovati, jako vůbec tajemný jest vývoj každého organismu. Předmětem tímto se zabývá jest úkolem zvláštní, teprve v nejnovější době se rozvíjející vědy, totiž národopisu či ethnografie.

Při této příležitosti není od místa zmíniti se o řeči či jazyku národním. Důležitost jeho pro národnost jest patrna. Národ nemluvící svým vlastním, národním jazykem přestává býti zvláštním národem a splývá s oním národem, jehož mluvu přijal. Uvažujeme-li věc tuto déle, napadne nám snad otázka, odkud se béře ona ohromná důležitost jazyku národnímu přiměřovaná, kterak to, že pouhý prostředek ku vyjádření myšlének sloužící má v životě národů tak důležitý význam? Kterak to, že národové — stopujeme-li jich historický vývoj — třeba několikerý převrat veškerého života jak zevního tak i vnitřního prodělavší a ve svém bytí a smýšlení takřka se přetvořivší, přece začasté původní svůj jazyk si zachovávají? Vysvětlení této zdánlivé nesrovnalosti spočívá v pudu po sebezachování, který každému života schopnému organismu jest vrozen. Jestliť jazyk národní, abychom tak řekli, poslední hranicí, až kam více méně odporučitelné přetvořování tělesa národního beze ztráty jeho existence dostoupiti může. On jest jaksi rámcem objímajícím veškero snažení národa po vývoji a zdokonalení. A dále se naskytá otázka, čím to as, že právě jazyku přičena přírodou tak velká úloha? Nejspíše proto, že on jest nejdokonalejší a zároveň nejobsáhlejší

formou duše každého národa. Ve slovech a obratech rčení, jichž užívá jednotlivec, obrází se směr jeho duševního názoru, a podobně jest tomu u národa. Týž pojem nebo představa vyjádřený různými jazyky a všeobecně za shodný platící, vykazuje často velké různosti. Nejobsáhlejší formou duše národní jest jazyk proto, že každý jednotlivec v národě jest jeho mocen, což o jiných projevech duše říci nelze. Lze tudíž říci, že národ, který přijímá cizí jazyk za vlastní, duši svou vypouští.

V novější době pozorovati lze na mnohých stranách vznik idey t. zv. mezinárodnosti neb internacionalismu. Hlasatelé této idey odvrhují na cestě za ideály, kterou se jest všem lidem všech národností ubíratí, národnost jako břímě tížící a v pokroku je zdržující. Oni hlásají, že všelidskost jest neskonale dokonalejší než pouhé oddání se jedné národnosti. — Avšak již ze samého pojmu mezinárodnosti plyne, že tato jest jen tam možna, kde národnosti ve skutečnosti existují; neboť kde není národností, nelze přece mluvití o mezinárodnosti. Ta část internacionalistů tedy, která v neporozumění své vůdčí zásady národnost zavrhuje, bojuje proti kardinální podmínce své existence. Ona zamýšlí z koncertu všelidskosti vyloučiti jednotlivé nástroje a hlasy zapomínajíc, že národnost sama o sobě není cílem lidskosti, nýbrž pouze prostředkem ku její dosažení.

II. Národnostní otázka v Rakousko-Uhersku.

Těžko by bylo jmenovati druhý stát, ve kterém by otázka národností tak důležitým činitelem byla, jak tomu jest v říši rakousko-uherské. Zápasy jednotlivých národností v Rakousko-Uhersku o uplatnění jich ve veřejném životě tvoří velkou část veškery politiky rakousko-uherské. Otázka národnostní v Rakousko-Uhersku jest tak důležitá, že dokud spravedlivým a slušným způsobem nebude rozřešena, nelze očekávati klidného rozvoje říše této a zúčastnění se její při vyšších kulturních úkolech.

Snahy jednotlivých národností po oprávněném jich uplatnění ve veřejném životě datují se od r. 1848. Ústavnost tehdy poskytnutá měla za následek, že počalo se uvažovati o novém přetváření říše rakouské a to na základě národním. Touto myšlénkou zabýval se zákonodárny výbor říšského sněmu dne 22. července 1848 do Kroměříže svolaného. V čele této akce stál Palacký, který rozhodně odporoval straně centralism hájící; on navrhl, aby veškera říše rakouská dle národností rozdělena byla na 8 skupin: 1. českou, 2. polskou, 3. ilyrskou, 4. jihoslovanskou, 5. německou, 6. maďarskou, 7. rumunskou a 8. vlašskou. Každá z těchto skupin měla míti samostatnou správu. Návrh tento však setkal se s tuhým odporem centralistů, kteří proti němu namítali, že by uskutečněním jeho říše rakouská byla rozkouskována a tím ve své existenci ohrožena.

|| Další pokus o upravení otázky národnostní a sice na základě historickém učiněn byl v čas svolání sesílené říšské rady na základě císařského patentu ze dne 5. července 1860 č. 56 ř. z. Výsledek porad tamže odbyvaných byl říjnový diplom z r. 1860, který těžisko zákonodárství do sněmů položil. Než naděje v diplom tento skládané byly záhy ztroskotány vydáním únorového patentu z r. 1861, který na odpor říjnovému diplomu těžisko zákonodárství do říšské rady položil, historická práva jednotlivých zemí a jmenovitě zemí koruny české porušil, působnost zemských sněmů obmezil a vůbec celou říši zcentralisovati hleděl. Od té doby trvají stálé zápasy o státoprávní postavení zemí koruny české hlavně mezi stranou federalismu a centralismu. — V r. 1871 pokoušelo se ministerstvo Ho-

henwartovo o upravení této otázky zásadami, které formulovány byly v t. zv. fundamentálních člancích. Nejdůležitějšími z nich bylo samostatné postavení zemí koruny české, rozdělení českého sněmu ve dvě národní kurie (českou a německou), vydání národnostního zákona na ochranu stejného práva obou národností, úplná rovnoprávnost obou národních kmenů ve veskerém veřejném životě, upravení úředního jazyka při úřadech zeměpanských a autonomních. Stejně právo obou národností mělo býti zaručeno přísahou královou.

Avšak ani tento pokus nesetkal se se zdárným výsledkem a to jak pro odpor centralistů, tak i částečně vinou samých přívrženců federalismu.

Opětný pokus o upravení národností otázky české r. 1890 za ministerstva Taaffova podniknutý a známý pode jménem »vídeňské punkta ce« obmezoval se pouze na království České (s vyloučením Moravy a Slezska) a týkal se rozdělení zemské školní a zemědělské rady, škol pro národní menšiny, ohraničení soudních okresů dle národnosti, nové organisace vrchního soudu zemského, revise osnovy zákona o užívání zemských jazyků při samosprávných úřadech a reformy řádu volebního do sněmu jakož i zřízení národních kurií ve sněmu. Ani tento pokus nebyl v celém rozsahu svém skutkem učiněn. Pouze rozdělení zemské školní a zemědělské rady na sekce českou a německou nabylo platnosti zemskými zákony ze dne 25. června 1890 a 20. března 1891. Dále bylo nařízením ministerstva spravedlnosti ze dne 3. března 1890 ustanoveno, že při obsazování míst radů vrchního zemského soudu má se k tomu hleděti, aby 26 z nich bylo obsazeno osobami obou zemských jazyků mocnými, kdežto při zbývajících 15ti od požadavku znalosti českého jazyka má býti upuštěno. Ostatní vyrovnávací předlohy setkaly se však s houževnatým odporem českých poslanců zejména poslanců strany svobodomyšlné, takže od provedení jich bylo upuštěno.

Nejnověji byla zásada rovnoprávnosti ve příčině užívání zemských jazyků při úřadech soudních, státních zastupitelstvech, úřadech podřízených ministerstvům vnitra, financí, obchodu a orby v království Českém a markrabství Moravském z části provedena nař. min. vnitra, sprav., fin. a orby ze dne 5. dubna (Čechy) a 25. dubna (Morava) 1897. Toto provedení rovnoprávnosti obou zemských jazyků omezuje se však pouze na jmenované úřady státní v území král. Českého a mark. Moravského, takže užívání německé vnitřní úřední řeči při úřadech ústředních (nejvyšších stolicích) zůstává cit. nařízením nedotknuto. Totéž platí i ve příčině styku jmenovaných úřadů zeměpanských s úřady samosprávnými okresů, měst a obcí, jichž úředním jazykem jest němčina, jakož i ve příčině styku s úřady zeměpanskými každé jiné země korunní (dle slovního výkladu § 7 odst. 3 cit. nař. i ve příčině styku dot. zeměpanských úřadů zdejších s moravskými).

Pokud se ostatních zemí na říšské radě zastoupených týče dlužno uvést snahu vlášského obyvatelstva jižní část Tyrolska obývajícího, které usiluje o rozdělení Tyrolska na část německou a část vlášskou se samostatným sněmem a správou politickou. Pro nesplnění tohoto požadavku nesúčastňují se zástupcové vlášské části jednání zemského sněmu v Innomostí.

V Haliči, trvají různosti mezi Poláky s jedné a Rusíny s druhé strany, při čemž jest živel polský ovládajícím. Stesky Rusínů tlumočila deputace ze středu lidu rusínského k trůnu r. 1895 vyslaná.

Ve Štýrsku a Korutanech domáhá se národnost Slovinská zřízení obecních a středních škol s vyučovacím jazykem slovinským dosud c nepatrným výsledkem pro odpor zástupců německého obyvatelstva. Zřízení slovinských pobočných tříd při gymnasiu v Celji potkávalo se na říšské radě s velikým odporem německých poslanců, který však byl přemožen.

Podobně bojují Chorvaté a Srbové v Istrii a Dalmacii proti nadvládě Vlachů. Výsledek těchto zápasů jest pro Slovany příznivější v Dalmacii než v Istrii, Gorici a Gradisce, kde Vlachové jsou národností panující.

Uhry mají národnostní otázku formálně rozřešenou, ovšem na úkor národností maďarských, národnostním zákonem a vyrovnáním s Chorvatskem a Slavonií. Vzdor tomu nalézáme i tu velké třenice národností způsobené maďarskou nadvládou. Stesky Slováků, uherských Srbů, Rusínů i Rumunů na potlačování jich národností jak v úřadě tak i ve škole jsou často srdcelomné. Tyto zápasy národnostní v Uhrách nemají však tak vyznačený ráz jako v Předlitavsku, ježto vláda uherská projevy toho druhu již v zárodku potlačuje. Rumuni provozují v Uhrách pasivní opozici a vzdalují se jednání uherského říšského sněmu. Naproti tomu dosti četný kmen německý v Sedmihradsku smířil se s nadvládou maďarskou a činně účastní se veřejného i politického života.

III. Národnost v rakouském zákonodárství.

Článek 19. stát. zákl. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. o všeobecných právech státních občanů stanoví: Všichni národní kmenové ve státě jsou stejnými právy nadáni a každý z nich požívá neporušitelného práva k uplatnění a pěstění své národnosti a svého jazyka. Rovnoprávnost všech v zemi obvyklých jazyků ve škole, úřadě a veřejném životě jest státem uznána. V zemích, které více národních kmenů obývá, mají veřejné vyučovací ústavy býti tak zřízeny, aby každé národnosti přístupny byly všechny prostředky ku vzdělání ve vlastním jazyku, aniž by při tom kdo byl nucen učit se druhému zemskému jazyku.

1. Ochrana národnosti.

Ježto není zákonného ustanovení, dle kterých znaků národnost jednotlivých osob by se měla určit, nutno při stanovení její dbáti momentů obecně za znaky národnosti platících. Takovými znaky jest obyčejně původ (zrození) a řeč mateřská. Nedají-li se tyto skutečnosti zjistiti, jest rozhodným smýšlení a přiznání se jednotlivcovo k jisté národnosti (roz. spr. s. dv. ze dne 3. ledna 1881 č. 2235/80, sb. »Budw.« III. č. 130). Ústavou zaručená ochrana národnosti nebo-li ústavou zaručené právo k uplatnění a pěstění národnosti zahrnuje v sobě příkaz, že každé národnosti mají se též poskytnouti prostředky ku rozvoji její, z čehož ve smyslu záporném plyne, že překážeti rozvoji té které národnosti jest se stanoviska dnešní ústavy protizákonným. Mezi prostředky k rozvoji národnosti sloužící čítati sluší především ústavy vzdělávací v nejširším slova smyslu, umění, vědu, literaturu, národní zařízení a zvyky, starobylé památky, jakož vůbec všechny snahy a podniky, kteréž pro existenci národnosti význam mají nebo kratčeji řečeno: ukojení veškerých oprávněných potřeb toho kterého národa.

Při poměrech národnostních v říši této panujících jest dosti nesnadnou úlohou činitelů k tomu povoláných, podmínky existence a rozvoje jednotlivých národností v soulad uvést. K usnadnění této úlohy přikázány byly zákonodárstvím jisté záležitosti říšské radě, ostatní pak zemským sněmům.

2. Rovnoprávnost zemských jazyků a jazyků v zemi obvyklých.

a) Jazyk zemský a jazyk v zemi obvyklý není totožným pojmem. Kdežto jazykům zemským přísluší v jednotlivých korunních zemích beze všeho odporu úplná rovnoprávnost, musí býti od případu ku případu posuzováno, je-li jistý jazyk v zemi obvyklým čili nic (roz. říš. s. ze dne 25. dubna 1877 č. 91, sb. »Hye«, III., č. 129). Při rozhodování o otázce, má-li se jistý jazyk za obvyklý v zemi pokládati, nezáleží na tom, aby tento jazyk byl v celé zemi rozšířen, nýbrž stačí, užívá-li se ho pouze v některých okresích, neb i místech jako jazyka obcovacího (roz. říš. s. ze dne 12. července 1880 č. 121, sb. »Hye« č. 219.).

a) Za zemský jazyk dlužno uznávati v Čechách, na Moravě a ve Slezsku jazyk český a německý, ve Slezsku vedle nich též jazyk polský; v Dolních i Horních Rakousích, ve Štýrsku, Korutanech, Solnohradsku a Vorarlbersku pouze jazyk německý; v Krajině slovinský a německý; v Dalmacii chorvatský a vlašský; v Tyrolsku německý a vlašský; ve Přímoří vlašský, slovinský a chorvatský; v Haliči polský a rusínský; v Bukovině rusínský, rumunský a německý.

β) Jazyky v zemi obvyklými jsou: V části Dolních Rakous hraničící s královstvím Českým jazyk český, v jižní části Štýrska a v Korutanech jazyk slovinský; v některých obcích Haliče jazyk německý.

b) Rovnoprávnost zemských jazyků a jazyků v zemi obvyklých ve styku obyvatelstva s úřady.

Ve smyslu zák. st. zák. jest každý státní občan rakouský oprávněn žádati od veřejných úřadů, aby se mu dostalo vyřízení v témž v zemi obvyklém jazyku, ve kterém podání ku veřejnému úřadu učiněné sepsáno bylo (roz. říš. s. ze dne 3. července 1888 č. 111, sb. »Hye« č. 440.). Proto musí zeměpanští úřadové podání sepsaná jazykem v okrese obvyklým netoliko přijímati, nýbrž i v téže řeči vyřizovati, strany pak neb jich zástupcové mohou před soudy neb správními úřady užívati kteréhokoli zemského jazyka; totéž platí o protokolech sepsaných k ústní žádosti stran, o výslechu svědků a znalců. Není-li tu ani podání, ani protokolární výpovědi, musí se hleděti k tomu, aby vyřízení sepsáno bylo v mateřském jazyku strany, již se týče.

Ohledně jednacích jazyka úředního platí pro některé smíšené korunní země zvláštní nařízení.

a) Pro království České bylo min. nařízením ze dne 19. dubna r. 1880 č. 14 z. z. a pro markrabství Moravské č. 15 z. z. nařízeno, že všichni političtí i soudní úřadové, státní zastupitelstva mají úřední vyhlášky, které se u všeobecnou známost uvádějí, vydávati v obou zemských jazycích; pouze ony úřední vyhlášky, které určeny jsou toliko pro jednotlivé okresy neb obce, mají býti sepsány jazykem v tom kterém okrese neb obci obvyklém. Záznamy ve veřejných knihách, v rejstřících obchodních a pod. mají se díti tím jazykem, jakým o ně žádáno, po případě ve kterém sepsán jest výměr, na jehož základě se dějí.

β) Pro vévodství Slezské bylo výnosem min. sprav. ze dne 12. října 1882 č. 15847 a

γ) pro Štýrsko, Korutany a Krajinu nařízením ze dne 18. dubna 1882 č. 20513 z r. 1881 za účelem upravení jednacích jazyka v zevnější službě soudů ustanoveno, že ku jazykům v zemi obvyklým v těch okresích,

kde ony buď převahu mají, neb kde se jich výlučně užívá, má se hleděti tak, jak to jazykové nařízení pro Čechy a Moravu předpisuje.

δ) V Haliči byl upraven jednací jazyk úřadů min. výnosem ze dne 4. července 1860 č. 545 a způsob vyřizování záležitostí při soudech výnosem min. sprav. ze dne 9. července 1860 č. 10340.

ε) Výnosem min. sprav. ze dne 6. srpna 1867 č. 3968 bylo politickým úřadům nařízeno, aby podání sepsaná jazykem slovinským tam, kde týž jest obvyklý, přijímaly a v téže řeči vyřizovaly; podobně mají předvolání a rozkazy osobám pouze slovinského jazyka znalým pouze v této řeči býti sepsány. Protokoly mají ku žádosti stran sepsány býti jazykem slovinským.

ζ) Podobná nařízení ohledně zevnější služby při úřadech soudních a politických byla vydána pro Dalmácii min. nařízením ze dne 1. prosince r. 1866 č. 23 z. z. z r. 1868, ze dne 21. listopadu 1887 č. 37 z. z., ze dne 20. dubna 1872 č. 17 z. z. a týkají se jako v jiných zemích pouze podání stran, sepisování protokolů a úředních vyřízení.

η) Vnitřní úřední jazyk.

Ve směru tom platí zásada, že upravení vnitřního úředního jazyka jest výhradním právem exekutivy. Při zeměpanských úřadech jest týmž jazykem němčina a sice výhradně při všech nejvyšších ústředních úřadech. Výjimky z tohoto pravidla jsou:

α pro král. České a markr. Moravské: Aby se obmezil velký počet při vrchním zemském soudě se vyskytujících překladů, bylo min. nařízením ze dne 23. října 1886 č. 17520 ustanoveno, aby nástiny vyřízení a jeho odůvodnění v těch případech, kde vyřízení má býti vydáno pouze v jedné zemské řeči, již v návrhu referentově v témže jazyku jako vyřízení samo byly sepsány. Totéž platí pro vyřízení a odůvodnění, na němž se bylo proti návrhu referentově usnešeno. Má-li vyřízení býti vydáno v obou zemských jazycích, zůstává prozatím při dosavadním způsobu překladu, za jehož správnost však ručí předseda i celý senát. Na základě zákona ze dne 24. června 1890 č. 46 z. z. jest jednací řečí české sekce zemské školní rady jazyk český, referáty a poradní protokoly vedou se v témže jazyce.

Nejnoveji byla pro král. České a markr. Moravské ohledně užívání zemských jazyků při úřadech soudních, státních zastupitelstvech, úřadech podřízených ministerstvu vnitra, financí, obchodu a orby vydána následující nař. ze dne 5. a 25. dubna 1897:

Úřadové soudní a státní zastupitelstva, jakož i úřadové, podřízené ministerstvům vnitra, financí, obchodu a zemědělství v království Českém a markr. Moravském jsou povinni vydávati stranám na ústní i na písemná podání vyřízení a rozhodnutí v onom z obou zemských jazyků, v jakém podání bylo sepsáno nebo ústně učiněno (§ 1).

Protokol o prohlášení stran má býti sepsán v onom z obou zemských jazyků, v němž prohlášení bylo se stalo (§ 2).

Dokumenty a jiné listiny, jež sepsány jsou v jednom z obou zemských jazyků a jež dodány byly úřadům jako přílohy a pomůcky k úřednímu použití, netřeba vůbec překládati (§ 3).

Ona úřední vyřízení, jež nebyla vydána na zakročení stran, mají býti sepsána oním jazykem zemským, kterým mluví osoba, pro niž vyřízení jest určeno. Není-li známo, kterého jazyka osoba ta užívá, anebo není-li to některý z obou jazyků zemských, má býti užito onoho zemského ja-

zyka, o němž lze podle podstaty věci a místa, na kterém se strana zdržuje, předpokládati, že mu porozumí (§ 4).

Ustanovení § 1.—4. platí též pokud se týče obcí a samosprávných orgánů v království českém a mark. moravském v oněch případech, kde tyto orgány za strany pokládati sluší (§ 5.).

Výpovědi svědků mají býti pojaty do spisů v jednom z obou jazyků zemských, v jakém byly učiněny (§ 6.).

Úřadové v § 1. tohoto nařízení naznačení jsou povinni při veškerém úředním jednání, jež děje se za tím účelem, aby vyřízena byla určitá věc a o ní rozhodnuto, užívati onoho zemského jazyka, v němž podání buď ústně či písemně bylo učiněno. Zejmena mají býti v tomto jazyku podávány návrhy a mají se díti v jazyku tom porady v senátech.

V úředním jednání, jež nestalo se na zakročení strany, má býti užito buď obou zemských jazyků, nebo jednoho z nich.

Třeba-li k vyřízení některých záležitostí naznačených v § 1. a 2. tohoto nařízení písemných styků s jinými zeměpanskými nebo vojenskými úřady v zemi, platí také v tomto případě ustanovení, naznačené v odstavci prvním, po případě druhém. Pokud se týče styků s úřady mimo zemi a s úřady ústředními, má zůstatí při dosud platných předpisech (§ 7.).

Veškeré úřadní vyhlášky, jež určeny jsou pro celou zemi, mají býti vydávány v obou jazycích zemských.

Úřadní vyhlášky, určené toliko pro jednotlivé okresy a obce, mají díti se v onom zemském jazyku, který v té které obci nebo v tom kterém okrese jest obvyklý (§ 8.).

Zúčastněno-li v některé věci několik stran a užívají-li různých řečí zemských, mají úřadové naznačení v § 1., neshodnou-li se strany, aby vyřízení stalo se v jednom z obou jazyků, vydati rozhodnutí v obou jazycích zemských. V úředním jednání, jež slouží k vyřízení nebo k rozhodnutí ve věci, v níž zúčastněno několik stran, má býti užito, pokud v tomto nařízení není obsaženo ustanovení jiné, jazyka, v jakém bylo učiněno původní podání. V případě, že by se strany neshodly, má býti užito též druhého jazyka zemského (§ 9.).

Ve věcech trestních má spis obžalovací, jakož vůbec návrhy, usnesení a rozsudky a vůbec vše co se týká obžalovaného, sepsáno býti v onom zemském jazyku, kterého užívá obžalovaný. V tomto jazyku má býti též provedeno závěrečné přelíčení, v tomto jazyku mají býti sepsány protokoly jednací a v něm konány mají býti řeči státního zástupce a obhájce, porady soudu, jakož i prohlášení rozhodnutí a usnesení soudních. Od tohoto ustanovení má býti upuštěno jen tehdy, když z ohledů na mimořádné poměry, zejména se zřetelem na sestavení porotní lavice provésti by se nedalo, anebo kdyby obžalovaný sám toho žádal, aby užito se druhého jazyka zemského. Při závěrečných přelíčeních s několika obžalovanými, již neuvžívají jedné a téže zemské řeči, má konati se závěrečné přelíčení v onom jazyku zemském, jež soud uzná za vhodný. Ve všech případech mají býti výpovědi obviněných a svědků sepsány oním zemským jazykem, v jakém byly učiněny. Obžalovanému má pak býti prohlášení i rozsudek vydán na žádost v jazyku, kterého užívá (§ 10.).

Ve sporech civilních má býti protokol sepsán jazykem, v němž se jedná. Nemluví-li ale strany jedním a týmž jazykem zemským, v jazyku zemském, v jakém sepsána je obžaloba. Výpovědi svědků, znalců i stran,

jež vyslechnuty byly za tím účelem, aby podaly svědectví, mají býti v každém případě protokolovány jazykem, v jakém byly učiněny. Totéž ustanovení platí ohledně projevů stran při soudu a ohledně prohlášení, jež při ústním jednání byla učiněna, pokud neobsahuje protokol výhradně jen úhrnné líčení toho, co ústně byly strany prohlásily. Soud má při ústním řízení jednati oním zemským jazykem, v němž strany jednají. Zúčastní-li se několik stran, jež při ústním jednání různých užívají jazyků zemských, má soud jednati jazykem, v němž učiněno bylo původní podání, po případě má jednati v obou jazycích zemských. Jinak ale má soud dotazovati se stran, jakož i všech ostatních v jednání zúčastněných osob v jejich jazyku, rozhodnutí a usnesení soudní však vydati v obou jazycích zemských.

Veškerá soudní prohlášení musí býti protokolována jazykem, jakým byla soudcem publikována. Stala-li se publikace v obou jazycích zemských, má býti na žádost strany také v obou jazycích zemských do protokolu zanesena (§ 11.).

Zápisy do veřejných knih, do desk zemských, do knih horních, do knih pozemkových, do knih vodních a do knih depositních, pak do rejstříku protokolovaných firem obchodních a jiných seznamů veřejných mají se státi jazykem, v jakém byla podána žádost za jich provedení, po případě jazykem, jakým sepsáno bylo rozhodnutí, na základě kterého zanáška státi se má. V témž jazyku mají býti také sepsány intabulační klausule na listinách. Výpisy z těchto knih a rejstříků dítí se mají jazykem, v jakém jsou zaneseny (§ 12.).

Při všech zeměpanských pokladnách a úřadech v království českém, jež s penězi manipulují, má ohledně kasovních žurnálů a výkazů pokladních a ostatních pomůcek kasovních, jichž třeba orgánům ústředním k vykonávání kontroly a k sestavení občasných výkazů zůstatí při dosavadních jazykových předpisech. Totéž platí ohledně vnitřní služby a manipulační při poště a telegrafu a při oněch průmyslových podnicích, jež bezprostředně jsou podřízeny eráru, jakož i pro vnitřní službu a manipulaci při poštovních spořitelnách. Konečné i ve vzájemném styku těchto úřadů a orgánů. Také ohledně větších neerárních ústavů poštovních má býti, pokud možno, užito ustanovení tohoto nařízení (§ 13.).

Ve styku zeměpanských úřadů naznačených v § 1. s orgány samosprávnými jednati se má úředním jazykem těchto orgánů (§ 14.).

Platnost jazyka služebního vojenských úřadů a četnictva tímto nařízením nijak není dotknuta, pokud se týče styků těchto úřadů a potřeby vnitřní jejich služby (§ 15.).

Nařízení to nabylo platnosti v den jeho prohlášení a tímto dnem pozbyla zároveň platnosti všechna ostatní dotyčná nařízení, a jmenovitě též cit. nař. ze dne 23. října 1886 č. 17520.

Dalšími nař. ze dne 5. a 25. dubna 1897 bylo ještě ustanoveno:

Úředníci při soudech a státních zastupitelstvech, jakož i při oněch úřadech v království českém a mark. moravském, jež jsou podřízeny ministerstvům vnitra, financí, obchodu a zemědělství, a kteří ustanoveni budou po 1. červenci roku 1901, musí vykázati se znalostí obou jazyků zemských ve slově i písmě (§ 1.).

Průkaz o této způsobilosti budiž podán buď při praktické zkoušce, která pro obor, v němž úředník jest zaměstnán, je předepsána anebo zkouškou zvláštní, které podrobiti se musí každý úředník nejdéle tři léta

po tom, když byl do služby státní vstoupil. Tato zkouška může býti manipulačním úředníkem prominuta, když průběhem působnosti své na zkoušku, znalost jazykovou prokážou. Poddůstojníkům, kteří mají certifikát a do Čech jsou příslušni, může odborný ministr ve zvláštních případech průkaz jazykové způsobilosti prominouti. Bližší us'avení o zkouškách budou vydána zvláštním nařízením (§ 2.).

Nehledě k tomuto ustanovení, má býti již nyní o to postaráno, aby v každém odvětví správy státní, pro kteréž nařízení tato platí, obsazena byla místa úřednická, hledě ke skutečné potřebě, úředníky obou zemských jazyků znalými (§ 3.).

β) Pro Halič: Dle nař. min. ze dne 5. června 1869 č. 2354 (č. 24 z. z. pro Halič) mají zeměpanské úřady, zemská školní rada a soudy, jakož i státní návladnictva uživati jak ve vnitřní službě, tak i ve styku vzájemném (vyjímaje úřady vojenské) jazyka polského. Při soudech však má se v těch případech, kde vyřízení pro strany má dle platných předpisů býti vydáno jazykem jiným než polským, i při vnitřní službě, tudíž při referování a poradě uživati — pokud to možno — onoho jazyka, ve kterém se má vyřízení vydati.

γ) Ve Přímoří jest při velké části soudů jazyk vlašský vnitřním jazykem podobně i v jižním Tyrolsku v obvodech krajského soudu tridentského a roveredského. Úřední styk okresních hejtmanství v jižním Tyrolsku s dvorním radou v Tridentě vede se jazykem vlašským.

δ) V Dalmacii užívá se ve vnitřní službě buď jazyka vlašského neb chorvatského.

α) Úřední jazyk samosprávných úřadů.

Právo obce jakožto autonomní korporace ku stanovení jednacího jazyka ve výboru obecním plyne z § 19. st. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. a uznáno bylo správním soudním dvorem, jest však omezeno na jazyky zemské a dále právy jednotlivých členů obecního výboru při jednání tamže uživati jednoho neb druhého zemského jazyka dle vlastní volné volby (roz. spr. s. dv. ze dne 28. února 1883 č. 385 sb. »Budw.« č. 1678).

Literatura: Dr. Jindř. Šolc, Národnost a její význam v životě veřejném, Praha, 1881. Dr. Jan Vašatý, Zákonná rovnost jazyka českého a něm. v Čechách, Praha, 1884. Dr. Lad. Dvořák, Co jest národnost, Praha, 1893. Prof. Dr. Jiří Pražák, Rakouské právo ústavní, III., § 179, Praha, r. 1897.

Nároky věřitelů konkursních.

A) Nároky na vrácení věcí z podstaty konkursní.

I. Nalezají-li se v podstatě konkursní věci náležející osobám třetím, jsou tyto oprávněny žádati vrácení věcí těch, po případě mohou žádati za vydání obnosu, který za věci ty byl stržen a konkursní mase odveden. (§ 26 konk. ř.).

II. Tyto nároky liší se od všech jiných nároků vznesených proti konkursní podstatě

1. tím, že není třeba jich ohlašovati, jelikož vztahují se na věci zvlášť určité, kdežto konkursní věřitelé musí své pohledávky za účelem liquidace a zařadění pohledávek těch do určité třídy ohlásiti.

2. Právo na vrácení věcí z konkursní podstaty posuzuje se dle všeobecných zásad právních a nikoli dle zvláštních předpisů řádu konk.